

21. Херсонский коммунар. – 1922. – 5 июля; Херсонский коммунар. – 1922. – 15 июля; Херсонский коммунар. – 1922. – 18 июля.
22. Херсонский коммунар. – 1922. – 7 октября; Прапор жовтня. – 1968. – 23 квітня.
23. Херсонский коммунар. – 1924. – 4 января.
24. Херсонский коммунар. – 1923. – 26 июля.
25. Херсонский коммунар. – 1924. – 17 января.
26. Херсонский коммунар. – 1923. – 25 декабря.
27. Развитие украинської культури за роки радянської влади. – К. : Наукова думка, 1967. – 368 с.
28. Херсонский коммунар. – 1923. – 7 декабря.

УДК 392.5(477)

Тетяна Оніпко
(м. Полтава)

УКРАЇНСЬКА БЕСАРАБІЯ: ВИТОКИ І СЬОГОДЕННЯ ЕТНОГРАФІЧНОГО ЦЕНТРУ «ФРУМУШИКА-НОВА»

Досліджено особливості заселення території Бессарабії упродовж XVIII–XIX ст. представниками різних етносів і, відповідно, формування міжетнічних зв'язків. Проаналізовано витоки створення та сучасний стан етнографічного центру «Фрумушика-Нова» на території Тарутинського району Одеської області. Висвітлено специфіку музейної експозиції «Фрумушика-Нова» та акцентовано на її виховному значенні.

Ключові слова: Бессарабія, колонізація краю, національна культурна спадщина, традиції, етнографічний центр, сільський туризм.

Територія Бессарабії традиційно була регіоном, де стикалися інтереси багатьох народів і держав. Тут нерідко вирішувалися доленосні питання не тільки мешканців краю, але й народів Близького Сходу та Європи. Історію Бессарабії творили представники різних етносів – корінні мешканці та мігранти, які визначали своєрідність цього краю. Протягом століть у регіоні склалася складна етнічна структура та специфічні етнокультурні традиції. Болгари і молдавани, євреї і гагаузи, росіяни і українці, албанці і німці, греки і вірмени та представники інших народностей жили тут у мирі та злагоді, працювали не покладаючи рук.

Метою дослідження є з'ясування особливостей заселення території Української Бессарабії та висвітлення досвіду збереження місцевих традицій на прикладі етнографічного центру «Фрумушика-Нова». Об'єктом дослідження є Тарутинський район сучасної Одеської області, в якому за даними перепису 2001 р. проживають представники різних національностей, зокрема болгари, українці, молдавани, росіяни, гагаузи, роми, євреї тощо [1]. Справжньою перлиною Української Бессарабії було і є унікальне село Фрумушика (такою була

назва села до 1946 р.), нині – Фрумушика-Нова (Тарутинський район, за 200 км від Одеси та неподалік від кордону з Молдовою) [2].

Назва «Фрумушика» у перекладі із молдавської означає «гарненька, красуня». Перша згадка про село, яка була знайдена в архівах, відноситься до 1813 р. Найбагатшою у Фрумушиці наприкінці ХІХ ст. була сім'я молдаван Паларієвих. Розбагатіти Миколі Паларієву, звичайному підсобному працівнику-вантажнику Одеського порту, допомогла Кримська війна 1853–1856 рр., на якій він втратив руку. За отримані рани він отримав гроші від російської влади, на які скупив землі у бессарабському степу.

У ХХ ст. доля Фрумушики виявилася непростою. У повоєнний час жителям цього багатонаціонального села довелося покидати домівки і переселятися в сусідні села у зв'язку зі спорудженням тут радянського військового полігону площею 24,5 тис. га, на якому випробовували новітню зброю. Перед ліквідацією села у 1946 р. у ньому нараховувалось 460 дворів. Таким чином, селище німецьких колоністів Гофнунгсталь і чотири молдавських села – Кантемир, Зурум, Рошія та Фрумушика зникли з карти Тарутинського району влітку 1946 р., оскільки житлові будинки і господарські будівлі зрівняли із землею танками.

Покинута земля більше 60-ти років чекала повернення своїх господарів. Відродити пам'ять про своїх предків вирішила родина бізнесмена Олександра Паларієва, яка поставила собі за мету зробити Бессарабський край привабливим для туристів. Будівництво етнографічного центру «Фрумушика-Нова» розпочалось улітку 2006 р. на місці колишніх молдавських сіл Фрумушика і Рошія. Неподалік Фрумушики-Нової знаходяться землі колишніх німецьких колоністів. Нині завдяки креативному підходу родини Паларієвих активно відроджуються традиції пастухів, виноробів та землеробів унікального Тарутинського степу.

На місці, де колись мешкав рід Паларієвих, його нащадками споруджена найбільша в Європі вівчарська ферма. Пізніше тут з'явилося етнопоселення, яке щорічно відвідують десятки тисяч туристів. Цей музейний етнографічний комплекс під відкритим небом дозволяє заповнити всі прогалини в знаннях про Бессарабію. Тут відтворено національні садиби ХІХ–ХХ ст. – українська, молдовська, гагаузька, російська, будівлі німецьких та єврейських колоністів – з предметами побуту та виробництва. Також вдалося відтворити церкву – незамінний атрибут сільського життя. Все це було ретельно зібрано і відтворено авторами проекту у найдрібніших деталях. Олександр Паларієв, молдаванин за походженням, розбудовуючи Фрумушику-Нову, усіляко намагається зберегти пам'ять про інші народності, які проживали на цих землях. Відтак Фрумушика-Нова є своєрідною даниною пам'яті предків.

На степних бессарабських землях у різні часи проживали різні етноси. Історія активного заселення поліетнічної Бессарабії тривала упродовж другої половини XVIII ст. – першої половини XIX ст., коли територія між Прутом і Дністром увійшла до складу Російської імперії в результаті російсько-турецької війни 1806–1812 рр. та згідно Бухарестського мирного договору 1812 р. Офіційно Бессарабська область була утворена у квітні 1818 р. Тоді імператор Олександр I відповідно до «Статуту про створення Бессарабської області» надав цьому краю автономний статус. Своїм розквітом Бессарабія має завдячувати представникам різних етносів, як-от молдавани, болгари, гагаузи, серби, російські розкольники-старообрядці, українці, німці, вірмени, греки, русини, серби, албанці та ін. Донині на території Української Бессарабії зберігаються компактні поселення національних громад – болгар, молдаван, гагаузів, албанців.

Болгари сьогодні є однією з найчисленніших спільнот, які свого часу переселилися на землі Бессарабії. Перші болгарські поселенці з'явилися на території сучасної України наприкінці XVIII ст. – на початку XIX ст. Тоді православні болгари, так само, як і албанці та гагаузи, тікаючи від гонінь турків проти християн, осіли на землях Бессарабії, заснувавши там великі поселення із центром у Болграді. Упродовж 1810–1820-х років до Бессарабії переселилось понад 24 тис. болгар і гагаузів, які заснували 42 колонії. Болгари та інші переселенці із-за Дунаю у грудні 1819 р. отримали права колоністів і, відповідно, податкові пільги. Російський уряд надав болгарським переселенцям 557 тис. 608 десятин землі. У подальшому чисельність болгар у Бессарабії збільшилась у зв'язку з переселенням після російсько-турецької війни 1828–1829 рр. і Кримської війни 1853–1856 рр. У болгарських колоністів було дві мови: так звані чорні болгари вживали болгарську мову; болгари, які говорили між собою турецькою, були відомі під назвою гагаузи.

Нащадки колишніх болгарських переселенців донині мешкають у Тарутинському, Арцизькому, Саратському, Ізмаїльському та Татарбунарському районах Одеської області. Разом із албанцями та гагаузами болгари заснували чимало поселень у Бессарабії, де нині компактно проживають, спілкуються численними діалектами болгарської мови та зберігають власну культуру. Донині у бессарабських болгар, які проживають у сільській місцевості, основним заняттям є вирощування цибулі-сіянки та виноробство [3].

Найбільше болгарське село Української Бессарабії – Криничне (Болградський район). Його заснували в 1813 р. болгари, які переселилися на терени сучасної України з північно-східної Болгарії, з округу Шумен. За переписом 2001 р. для 93,28% населення Криничного рідною була болгарська мова [4].

У Саратському районі Одеської області в селі Кулевча, заснованому в 1831 р. болгарами-переселенцями, рідною вважають болгарську мову 89,14% населення. (дані 2001 р.). Сучасна Кулевча трепетно зберігає традиції болгарського побуту та болгарської національної кухні. У цьому переконалась автор статті під час відвідування села і спілкування з його мешканцями. Кулевча стала місцем масового паломництва, оскільки в місцевому Свято-Нікольському храмі проявилось декілька православних святинь, у тому числі Кулевчанська ікона Божої Матері (під склом, без землі та води навколо лику Пресвятої Богородиці квітнуть білі лілії) [5].

Шлях албанців до Бессарабії також був тривалим і трагічним. Упродовж XV–XVI ст.ст. тисячі православних албанських сімей, рятуючись від османського гніту, тікали на територію Болгарії. На початку XIX ст., коли гніт посилювався і на болгарській території, жителі двох поселень поблизу Варни (албанці, болгари та гагаузи) рушили за Дунай і в 1811 р. поселились у бессарабських степах.

У травні 1828 р. тодішньою російською владою було прийнято рішення про поселення в Бессарабській області сербів. Сербам дозволялось оселятись у болгарських колоніях, їм надавали такі ж права, як і болгарам.

Нині в Бессарабії (Молдова та південь Одеської області) налічується 160 тис. гагаузів. Основна відмінність гагаузів від їхнього традиційного на сьогодні оточення, полягає в тому, що це тюркомовний народ, який сповідує православ'я. Вважається, що гагаузи – це отуречені болгари чи народність, в етногенезі якої вирішальна роль належить тюркським племенам. Гагаузи, як окрема самостійна етнічна група, визначилася наприкінці XVIII ст. на території Північно-Східної Болгарії. Наприкінці XVIII ст. – першої половини XIX ст. більша їх кількість внаслідок турецької експансії спільно з болгарами емігрували до Південної Бессарабії, де почався новий етап історії гагаузької етнічної групи [6].

Після того, як Бессарабія в 1812 р. відійшла до Росії, вона була включена до смуги осілости і, як наслідок, там оселилось багато євреїв з інших районів Російської імперії. Наприкінці XIX ст. євреї склали 11,8% усього населення Бессарабії. Наприкінці 1840-х рр. у Бессарабії були відкриті державні єврейські школи, також існували приватні єврейські школи [7]. Розвивалось практично унікальне для єврейського народу явище – єврейські землеробські колонії. Загалом було створено 17 сільськогосподарських єврейських поселень, члени яких вирощували соняшник, сою, тютюн, виноград.

Бессарабські німці – це етнічна група німців, що мешкали упродовж 1814–1940 років на теренах Бессарабії. Переселення німців до цього краю розпочалось у 1814 р. з таких земель як Баден-Вюртемберг, Ельзас, Баварія, а подекуди й з пруських територій

(сучасна Польща). Згідно наказу Олександра I від 29 листопада 1813 р. німецьким колоністам надавались такі привілеї: володіння землею, безвідсотковий кредит, звільнення від податків на 10 років, самоврядування, релігійна свобода, звільнення від військової служби на 50 років від моменту поселення. Станом на 1861 р. у Бессарабській області нараховувалось понад 24 тис. німецьких колоністів, які проживали у 24 селах (колоніях). Протягом усієї історії існування бессарабські німці являли собою населення, переважно задіяне в сільському господарстві.

У вересні 1940 р. (через рік після початку Другої світової війни) СРСР і Німеччина підписали угоду про виселення німців з Бессарабії під гаслом повернення на батьківщину. Тоді було переселено до Німеччини майже 93 тис. бессарабських німців. Кожен житель, старший 14 років, міг самостійно приймати рішення про переселення. Однак німецьке населення Бессарабії погодилося на виселення зі страху перед колективізацією, репресіями та депортаціями [8].

Франкомовні швейцарці з'явилися у Бессарабії згідно запрошення імператора Олександра I у листопаді 1822 р. з метою налагодження виноробської справи. Це були переселенці із швейцарського кантону Во. Натхненник переселення швейцарців і засновник колонії у Шабо Луї-Венсан Гардан зазначав, що «якщо хочете побачити рай на землі, кращого місця не знайдете». Протягом наступних п'яти років швейцарцям вдалося на відведених в урочищі Шабо землях успішно започаткувати виноградарство. Витримавши занепад наприкінці ХХ ст., виноробська галузь у Шабо змогла вижити, в тому числі і за рахунок інвестицій зі Швейцарії. Нині Шабо відоме далеко за межами України, бо тут успішно діє ТОВ «Промислово-торговельна компанія Шабо». В 2009 р. було відкрито музейний комплекс «Центр культури вина Шабо». Нині село Шабо є багатонаціональним, про що свідчать дані перепису 2001 р., а саме: українську мову рідною для себе вважають 64,04% населення, російську – 33,98%, молдавську – 0,72%, болгарську – 0,69%, білоруську – 0,13%, вірменську – 0,13%, гагаузьку – 0,08% тощо [9].

У 40-х роках ХІХ ст. на землі Бессарабії почали переселятися незаможні польські шляхтичі із Подільської губернії. До них долучилися євреї із Польщі та Німеччини.

Протягом першої половини ХІХ ст. на території Бессарабії також активно здійснювалась великоруська колонізація. Зокрема, у 1823 р. згідно наказу новоросійського генерал-губернатора М. С. Воронцова у бессарабські степи для освоєння краю було переселено 20 тис. державних селян з російських губерній. Також у першій половині ХІХ ст. у Бессарабії активно оселялись православні греки та вірмени. Протягом ХІХ ст. у Бессарабію масово тікали з різних куточків Російської імперії, рятуючись від кріпацтва та рекрутства. При цьому частина втікачів, біглих російських, білоруських українських кріпосних

записувалась молдаванами. У 60-х роках XIX ст. до Бессарабії почалась міграція русинів – вихідців з території Галичини, яка тоді перебувала у складі Австро-Угорської імперії.

Загалом до середини XIX ст. населення Бессарабської області збільшилось майже у чотири рази. При цьому на долю переселенців припадало 39% загального приросту населення. Більше всього колоністів, які переселялись у Бессарабію в першій половині XIX ст., склали німці та болгари.

У жовтні 1873 р. Бессарабська область була перейменована в Бессарабську губернію. Особливість цієї губернії полягала в тому, що її населення, порівняно з іншими губерніями Російської імперії, було найбільш поліетнічним. Тоді тут проживали молдавани, росіяни, українці, болгари, греки, вірмени, роми, євреї, серби, німці, русини, швейцарці, поляки, волохи, бельгійці, татари. При цьому молдавани склали основну частину населення, майже $\frac{3}{4}$, відтак це вплинуло на процес асиміляції прибулого населення Бессарабії. Омолдаванювання захопило не лише мову, але й побут. Передусім це стосувалося біглих селян-кріпаків, які намагались розчинитись серед місцевого люду.

Якщо на початку XIX ст. за етнічною належністю в Бессарабії 86% склали молдавани, то наприкінці XIX ст. ситуація помітно змінилась. За переписом 1897 р. у Бессарабській губернії проживало за мовним критерієм 47,58% молдаван, відповідно 19,62% – українців; 11,79% – євреїв; 8,05% росіян ; 5,33% – болгар; 3,11% – німців; 2, 88% – турок; 0,13% – білорусів; 0,6% – поляків; 0,45% – ромів; майже 3 тис. греків, понад 2 тис. вірмен. Згідно віросповідання жителі Бессарабії поділялись на православних, протестантів, вірменсько-григоріанського віросповідання, римо-католиків, іудеїв, мусульман. Православні склали 82,72% усього населення Бессарабської губернії [10].

Загалом спільне проживання різних етносів Бессарабії сприяло не лише взаємозбагаченню культур, але й призвело до формування особливої поліетнічної спільноти – бессарабці, для якої характерною є висока пасіонарність. Етноси, які проживали в Бессарабії, змогли зберегти свою етнокультурну ідентичність. Саме тут православні тюркомовні задунайські переселенці змогли сформуватися у самостійний етнос – гагаузи.

На кінець XIX ст. основною галуззю в Бессарабії було сільське господарство, яке мало зерновий напрямок. Зернові культури в Бессарабії склали 96% загальної посівної площі. Важливою галуззю було й тваринництво. Великий розвиток у цьому краї отримало виноробство, садівництво, тютюноведення. На початку XX ст. у Бессарабії вироблялось у середньому 7 млн. відер вина на рік. Бессарабія займала перше місце в Російській імперії за площами виноградників, збором винограду та виробництвом вина [11].

Сучасне бессарабське село Фрумушика-Нова є переконливим прикладом того, як в глибинці можна створити неординарний Центр етнографічного, сільського туризму та сімейного відпочинку. Цей комплекс вдало поєднує в собі виробництво, переробку аграрної продукції, музейно-етнографічну та екологічну складову. В етнографічному центрі «Фрумушика-Нова» усіляко намагаються зберігати національні традиції Бессарабського краю. Щорічно до етнографічного центру «Фрумушика-Нова» приїздить понад 5 тис. гостей, у тому числі із-за кордону. Серед іноземних туристів є й ті, чії предки мешкали в Бессарабії. Прикметно, що туристів тут зустрічають у національних костюмах народів Бессарабії.

Ініціатори створення етнографічного центру «Фрумушика-Нова», враховуючи значення логістики з метою полегшення доступу туристів до степового бессарабського села та їх комфортного відпочинку, влаштували вишку для Інтернету та зв'язку, облаштували електролінію, пробурили артезіанську свердловину. Також родина Паларієвих подала проект до Євросоюзу і той виділив 7 млн. гривень для прокладення 400 км доріг [12].

Олександр Паларієв та його родина намагаються зберегти пам'ять про тих, хто проживав на цих землях. Для цього вони відтворили національні хати і подвір'я, після чого Фрумушику-Нову почали називати «Бессарабським Пирогово», тобто музеєм під відкритим небом. Садиби було відтворено згідно родинних ескізів Паларієвих. Німецьке подвір'я скопіювали у ближньому селі Семисотка, де в XIX ст. мешкали німці-колоністи. У цьому краї німецькі колоністи будували вузькі і продовгуваті хати. Зразки болгарської хати відповідно віднайшли також на території Тарутинського району, а гагаузької – на півдні сусідньої Молдови. Зразок єврейської хати було знайдено в селі Ламбровка Тарутинського району тощо.

В етнографічному центрі «Фрумушика-Нова» інтенсивно відроджується традиційна для Бессарабії вівчарська справа (з відродження вівчарства, власне, і розпочалося в останні роки відродження цього села). У Тарутинському степу протягом трьох років (2006–2009 рр.) було споруджено крупний вівчарський комплекс. Нині поголів'я баранів та овець у господарстві Фрумушика-Нова складає понад шість тисяч голів. Відтак це один із найбільших у Європі вівчарських комплексів з вирощування овець каракульської породи. Вівчарство забезпечує власникам Фрумушики-Нової розвиток гастрономічного туризму, так як відвідувачам надається можливість продегустувати та придбати бринзу, виготовлену за традиційною рецептурою з екологічно чистих продуктів, спробувати традиційні страви з ягнятини та баранини.

Своєрідною родзинкою етнографічного центру «Фрумушики-Нова» є найбільша у світі статуя Вівчаря (у бурці з посохом). Статую виготовлено з граніту (висота – 16 метрів 43 см, 17,93 метрів з постаментом, вага – 1080 тонн). Статую Вівчаря з етнографічного центру «Фрумушика-Нова» було внесено до Книги рекордів Гіннеса, а також до Національного реєстру рекордів України [13].

Без сумніву, етнографічний центр «Фрумушика-Нова» має виховну спрямованість. На території музею-скансену створено меморіал «Пагорб Пам'яті». Він є даниною пам'яті всім знедоленим жителям, яких примусово виселили з тутешніх сіл Фрумушика, Рошія, Гофнунгсталь, Кантемир та Зурум [14].

Власники етнографічного центру «Фрумушика-Нова» зуміли налагодити у бессарабському степу комфортний відпочинок для туристів. На шляху до села ростуть трави, які занесено до Червоної книги. Згідно заключення європейських та українських експертів цей куточок Тарутинського степу є одним з небагатьох типчакowo-ковилових степів, що зберігся у Європі. У 2012 р. 5 тис. 200 га Тарутинського степу було оформлено як природний ландшафтний заказник районного значення [15].

Етнографічний центр «Фрумушика-Нова» пропонує туристам гостьові будиночки сімейного типу, обладнані всім необхідним для відпочинку, а також спеціально стилізовані мисливські і єгерські будиночки. Бажаючі можуть відвідати міні-зоосад (коні, віслюки, муфлони, дикі кабани, лані, павичі, лами), фазанову ферму і сходити на рибалку. На території центру розташовано три водойми, де водиться короп, карась і білий амур. У «Бджолиному санаторії» відвідувачі мають можливість отримати енергію бджіл. Так звані «бджолині будиночки» побудовано згідно досвіду тибетських ченців, які використовували повітря з вуликів для лікування. Повітря в будиночках насичене фракціями меду, пилку, прополісу, воску та інших корисних речей, які виробляють бджоли.

Фрумушика-Нова є привабливим місцем для святкування днів народжень, весіль, ювілеїв, корпоративних зустрічей. Тут є можливість провести заходи в конференц-залі на 150 чоловік або в кафе-барі «Корчма» на 100 чоловік. На території етнографічного центру облаштовано міні-гольф для дітей та дорослих.

Рідкісний клімат, багата історія, суміш культур і смаків – все це робить українську Бессарабію самобутнім гастрономічним регіоном Східної Європи. Винний підвал став однією з перших будівель у етнографічному центрі «Фрумушика-Нова». Тут є унікальна можливість дізнатися про вина Бессарабії, побачити весь технологічний шлях виготовлення бессарабських вин.

З Одеси до етнографічного центру «Фрумушика-Нова» упродовж року здійснюють автобусні одноденні тури під назвою «Перлина Бессарабії». Програма подібних турів передбачає і огляд цікавих

об'єктів, і сніданок та обід із традиційними бессарабськими стравами, зокрема молдавською плациндою (пиріг, який нагадує плесканий корж круглої чи квадратної форми і начинкою), мітиньями (маленькі ковбаски з яловичого чи баранячого м'яса без оболочки), відвідування винного погребу із дегустацією вин із місцевих сортів винограду, зокрема брендового сухого білого вина «Цитрон».

Восени у Фрумушиці-Новій проходять винні фестивалі, метою яких є популяризація вин з місцевих виноробень, підвищення винної культури і ознайомлення з особливостями національної кухні Української Бессарабії. Зокрема, в жовтні 2019 р. тут проходив третій винний фестиваль «Wine Fest Frumushika-Nova», на якому були представлені сухі червоні та білі вина, виготовлені за рецептами родини Паларієвих [16].

Нині сільський зелений туризм є одним з найважливіших пріоритетів Одеської області. Важливу роль у цій справі відіграє етнографічний центр «Фрумушика-Нова». Взнявши до уваги досвід цього центру Одеська облдержадміністрація у грудні 2019 р. ухвалила проект Стратегії розвитку регіону на 2021–2027 роки. Завдання цього проекту полягає в тому, щоб створити подібні «Фрумушиці-Новій» етнографічні центри не лише в Тарутинському, але й у Арцизькому, Саратському та інших районах Української Бессарабії [17].

Джерела та література

1. Тарутинський район. Одеська область. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B0%D1%80%D1%83%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%BD
2. Незвідана Україна: Фрумушика-Нова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ua.igotoworld.com/ua/article/425_neizvedannaya-ukraina-frumushika-nova.htm
3. Болгари України. Хто вони? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrainer.net/bolgary/>
4. Криничне [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B5_%D0%91%D0%BE%D0%BB%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%BD
5. Кулевча [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D1%87%D0%B0>
6. Історія гагаузів України. Презентація книги [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2263582-istoria-gagauziv-ukraini-prezentacia-knigi.html
7. Евреи Бессарабии и Молдовы – история и культура [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.jewishagency.org/ru/blog/7666/article/13936>
8. Бессарабські німці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: uk.wikipedia.org/wiki/Бессарабські_німці
9. Шабо [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D0%B0%D0%B1%D0%BE>

10. Суляк С. Г. Этнический состав населения Бессарабии в XIX – начале XX в. / С. Г. Суляк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.materik.ru/rubric/detail.php?ID=15240>
11. История Бессарабии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dacoromania.net/wiki/%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F_%D0%B1%D0%B5%D1%81%D1%81%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%B8%D0%B8
12. Як у Бессарабському степу відродили знищене село [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/articles/2019/08/9/7223127/>
13. Центр етнографічного, сільського зеленого туризму і сімейного відпочинку «Фрумушика-Нова». Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://frumushika.com/>
14. Незвідана Україна: Фрумушика-Нова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ua.igotoworld.com/ua/article/425_neizvedannaya-ukraina-frumushika-nova.htm
15. Як у бессарабському степу відродили знищене село [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/articles/2019/08/9/7223127/>
16. Центр етнографічного, сільського зеленого туризму і сімейного відпочинку «Фрумушика-Нова». Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://frumushika.com/>
17. Одеська облдержадміністрація обговорила майбутній проект Стратегії розвитку регіону на 2021–2027 роки. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oda.odessa.gov.ua/news/odeska-oblasna-derzavna-administracia-obgovorila>.

УДК 780.614.11-051+780.614.13-051(477.41) «195/200»

Світлана Тетеря, Наталія Костюк
(м. Переяслав, Київська обл.)

ТРАДИЦІЙНЕ СПІВОЦТВО НА ПЕРЕЯСЛАВЩИНІ У СПОГАДАХ ОЧЕВИДЦІВ (СЕЛА ТАШАНЬ ТА ГОРБАНІ)

У статті розглянуто питання стану побутування кобзарства та бандурництва на Переяславщині в сс. Ташань та Горбані в 30–60-х рр. ХХ ст. Прослідковано відношення, в середовищі селян зазначених сіл, до незрячих співиців, яких можна асоціювати з традиційними співцями. Дана експедиційна розвідка є логічним продовженням комплексного наукового дослідження Переяславщини на предмет побутування кобзарсько-лірницької традиції в цьому регіоні.

У процесі дослідження було виявлено ряд цікавих фактів із життя даних населених пунктів в 30–50-х рр. ХХ ст., зокрема, стан побутування та склад церковних хорів, репертуар вуличного співоцтва тощо.

Додатковою інформацією, здобутою під час цих етнографічних розвідок, є відношення до простих селян зі сторони представників радянської місцевої влади, та їх соціально-правовий та майновий стан.

Ключові слова: кобзарство, співоцтво, музиканти, ліра, бандура, бандуристи, респонденти, польові дослідження, церковний хор.

Стан сучасного соціуму як в Україні, так і в світі, все частіше дозволяє говорити про нашу епоху як про поворотний момент в історії,